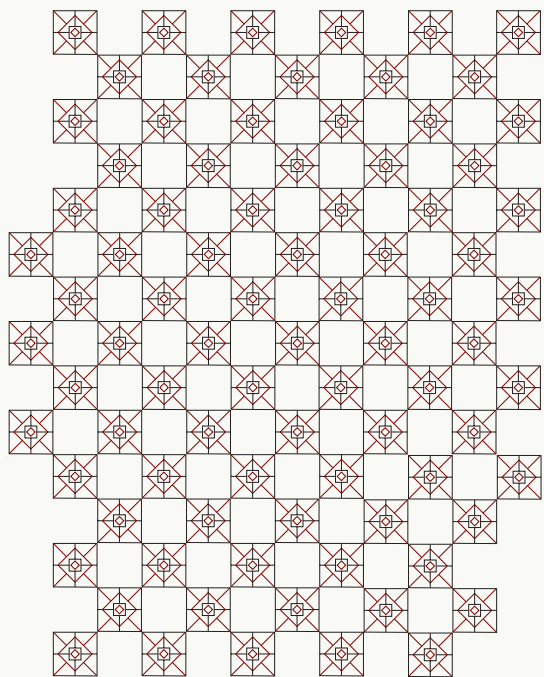

Retro **SPEKTIVE**

*Znanstvena revija za
zgodovinske in
sorodna področja*

V/2-3

Retro **SPEKTIVE**

*Znanstvena revija za
zgodovinske in
sorodna področja*

Glasilo Združenja za promocijo kulturne dediščine,
raziskav in novih tehnologij – Retrospektive

Mednarodni uredniški odbor: dr. Peter Mikša (SI) (odgovorni urednik),
dr. Kornelija Ajlec (SI) (glavna urednica),
dr. Maja Vehar (SI) (tehnična urednica),
Žiga Smolič (SI) (tehnični urednik),
dr. Bojan Balkovec (SI),
dr. Matija Zorn (SI),
dr. Petra Testen (SI),
dr. Božo Repe (SI),
dr. Yoshitome Kota (JP),
dr. Sanja Petrović Todosijević (SRB),
dr. Slobodan Marković (SRB),
dr. Ivan Laković (MNE).

Strokovna sodelavka: mag. Ana Marija Lamut

Za znanstveno vsebino tekstov in točnost podatkov odgovarjajo avtorji. Prav tako morajo poskrbeti za avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira. Redakcija tega zvezka je bila zaključena 15. novembra 2022.

Prevodi: Furocat
Lektura: dr. Maja Vehar
Naslovnica: Tjaša Krivec
Oblikovanje in oprema: Jure Stušek
Prelom in tisk: PODOBA d.o.o., Celjska cesta 7, SI-3250 Rogaška Slatina
Naklada: 100 izvodov

Cena izvoda: 15 €
Letna naročnina: 25 €

Izdaja: Združenje za promocijo kulturne
dediščine, raziskav in novih
tehnologij – Retrospektive
Slovenska cesta 9b, SI-1000 Ljubljana, Slovenija

info@retrospektive-journal.org
www.retrospektive-journal.org

ISSN: 2630-3426 (tiskana izdaja)
2670-4013 (spletna izdaja)

Kazalo vsebine

Razprave 7

Jugoslovanski pogled na Združeno arabsko republiko v letu 1961 9

Žiga Smolič

Vojaški spomeniki prve svetovne vojne na območju soške fronte kot odraz nacionalizma 81

Sara Kobal

Slovenske alpinistke nad 7000 m 101

Julija Šuligoj

Okupacijska meja med Nemčijo in Italijo na območju Litije 169

Lea Meserko

Rapalska meja in njen vpliv na zgodovinski prostorski razvoj okolice: primer Žirovske kotline 199

Peter Mikša, Alenka Fikfak, Janez P. Grom

Nove tehnologije 227

Uporaba filma za interpretacijo zgodovinskih vsebin v sklopu muzejske
ponudbe 229

Nejc Kavka

Ocene in poročila 249

In memoriam: 251

Latinka Perović (1933-2022) 251

Božo Repe

Kontakti avtorjev 266

UDK: 791.4:069(497.4)

Uporaba filma za interpretacijo zgodovinskih vsebin v sklopu muzejske ponudbe

**The use of film for interpretation of historical topics
as a part of museum's showcase**

Nejc Kavka

229

IZVLEČEK

Film je v zadnjih desetletjih postal zelo dostopen medij, zaradi česar med drugim predstavlja tudi priljubljeno sredstvo posredovanja strokovnih vsebin širši javnosti. Pri tem ne smemo spregledati vloge muzejev, saj je njihova funkcija že v osnovi močno vezana na interpretacijo strokovnih vsebin. Muzeji so v splošnem filmske vsebine vključili v svojo ponudbo, tako v same fizične prostore muzejev kot tudi na njihove spletne platforme. Analiza spletne filmske ponudbe izbranih slovenskih muzejev je pokazala, da slovenski muzeji v veliki večini ponujajo filmske vsebine preko spleta – večinoma so to nekajminutne filmske predstavitve določenih razstav, posnetki pogovorov in predavanj ter promocijski filmi. To pomeni, da v tem kontekstu še vedno obstajajo številni neizkoriščeni potenciali filmske ponudbe in predvsem njene distribucije na spletnih platformah.

Ključne besede

film, muzej, interpretacija, razstava, splet

ABSTRACT

In the last few decades film has become a very accessible medium. Among other ways it is widely used as a tool for presenting scientific content to a general audience. Museums play an important role in this context, as one of their main functions is to interpret scientific content. Film has been largely incorporated into museums' showcase, both by being placed in actual exhibitions as well as distributing it online. Study of online film showcases of Slovenian museums has shown that Slovenian museums widely offer their content on YouTube – most typical are films that present a specific exhibition, recordings of talks or lectures and promotional films. Nonetheless it seems that there is still a lot of untapped potential of film as a medium and mainly its distribution online.

Keywords

film, museum, interpretation, exhibition, internet

UVOD

Film je razmeroma nov medij, ki je v dobrem stoletju svojega obstoja dosegel izjemno veliko priljubljenost in postal ena najbolj množičnih oblik tako umetniškega udejstvovanja kot preživljanja prostega časa. Z ozirom na vsebinski okvir pričujoče razprave ne smemo spregledati mesta, ki ga ima žanr zgodovinskega filma. Že vse od sicer kontroverznega *Rojstva naroda* iz leta 1915 zgodovinski filmi, kot so *V vrtincu* (1939), *Spartak* (1960), *Pogumno srce* (1995), *Gladiator* (2000), *Greben rešenih* (2016) in mnogi drugi, vztrajno polnijo kinodvorane po vsem svetu. Morda ravno več sto milijonski proračuni teh filmov najbolj jasno kažejo na dejstvo, da ima zgodovinski film izjemno velik doseg in v zelo veliki meri pri širši publikli oblikujejo predstavo o zgodovini, na kar bi morali biti zgodovinarji še posebej pozorni.

Pričujoča razprava se ne bo ukvarjala z zgoraj navedenimi spektakularnimi, visoko proračunskimi filmi in vprašanjem njihove obravnave in interpretacije zgodovine, temveč bo osredotočena na uporabo predvsem dokumentarnega filma v okviru muzejskih ponudb. Pa vendar nam uvodni primer najbolj jasno ilustrira smisel tovrstne obravnave. Očitno je, da ima film zelo velik potencial pri posredovanju in prezentaciji zgodovine, česar bi se morala sama zgodovinska znanost dobro zavedati. Obenem pa je z napredkom tehnologije v zadnjih letih izdelovanje filmov postalo dostopno tako rekoč vsakomur s pametnim telefonom. Pri tem je treba dodati, da bo pojem »film« v nadaljevanju uporabljen v najširšem pomenu, ki obsega bolj ali manj kakršnakoli avdio-vizualna dela in ni osredotočen zgolj na dela z visoko umetniško vrednostjo.

Kot smo že omenili, nas bo v nadaljevanju zanimala vloga filma v okviru muzejske ponudbe. Muzej kot historična institucija je že v osnovi namenjen interpretaciji zgodovine; bistvo poslanstva zgodovinskih muzejev je v tem, da zgodovino iz bolj ali manj abstraktnih okvirov preobrazijo v nekaj oprijemljivega in stvarnega, s čimer lahko širši javnosti vzbudijo zanimanje za zgodovino in ji nato tudi učinkovito posredujejo zgodovinsko znanje. Prav zato je smiselno, da bi muzeji za interpretacijo zgodovinskih vsebin upo-

rabljali nova sredstva in orodja, ki jih ponuja razvoj tehnologije, pri čemer ima ravno film eno od vodilnih vlog.

Namen prispevka je torej osvetliti načine uporabe filma za posredovanje zgodovinskih vsebin v muzeju. Vpeljava filma v muzejsko ponudbo, ki ob uporabi interneta ni nujno vezana na same prostore muzeja, ima lahko dvojno prednost: na eni strani predstavlja občutno dodano vrednost obstoječi muzejski ponudbi, na drugi strani pa lahko služi kot promocija samega muzeja.

MUZEJ KOT SREDSTVO KOMUNICIRANJA ZGODOVINSKEGA ZNANJA

Muzej običajno opredeljujemo kot institucijo, ki hrani, evidentira in predstavlja premično kulturno dediščino. Ker bodo v nadaljevanju obravnavani zgolj zgodovinski muzeji, bi lahko zgornjo opredelitev natančneje dopolnili in pojem »kulturne dediščine« zožili na ostanke iz preteklosti. Že v klasični Grčiji so poznali prototipe današnjih muzejev (beseda »muzej« namreč izvira iz grščine), ki so predstavljali nekakšne shrambe oziroma zakladnice predmetov, ki so iz takšnih ali drugačnih razlogov nosili določeno vrednost. Ta tradicija se je skozi stoletja nadaljevala vse do moderne zgodovine – v Evropi večina najpomembnejših muzejev izvira iz vladarskih ali cerkvenih zbirk.¹ Od devetnajstega stoletja dalje so muzeji postajali vse bolj odprti za širšo javnost, zaradi česar se je morala postopoma in do neke mere spremeniti tudi njihova funkcija. Povsem jasno je torej, da uvođoma navedene tri funkcije muzejev niso nujno enakovredne, predvsem če imamo v mislih izvorno poslanstvo teh institucij.² Pretežno izobraževalna funkcija »predstavljanja« ali »interpretacije« vsebine muzejskih zbirk se je zares izoblikovala šele v nedavni zgodovini.

---

1 Potočnik, Dragan. »Muzej kot vir za poučevanje zgodovine.« Zgodovinski časopis, 58, št. 1–2 (2004): 187–196, 187.

2 Low, Theodore. »What Is a Museum?« Reinventing the Museum: Historical and Contemporary Perspectives on the Paradigm Shift. AltaMira Press, 2004, 30–44, 32.

Slovar slovenskega knjižnega jezika pojem »interpretacija« opredeljuje kot »delanje, povzročanje, da se dojame, spozna pomen, vsebina česa; razlaga, tolmačenje«. ³ Gre torej za kompleksen in zahteven proces, ki za »dojemanje pomena« in »tolmačenje« zahteva uporabo številnih sredstev in večinoma krepko presega zgolj preprosto opisovanje. Na tem mestu nas bo seveda bolj zanimala interpretacija v zelo specifičnem okolju – v muzeju. Obstajajo različna mnenja o tem, kakšno mesto ima interpretacija v muzeju. Nekdanji newyorški minister za izobraževanje Gordon Ambach je trdil, da so kakršnekoli muzejske dejavnosti že same po sebi interpretativne. Že samo izbiranje specifičnih predmetov, ki se jih kot muzejske eksponate poveže v zgodbo, torej rdečo nit razstave, naj bi od avtorjev tovrstnih aktivnosti zahtevalo interpretacijo teh predmetov, saj se jim s tem pripisujeta specifičen pomen in vsebina. Postopek zasnove neke razstave naj bi bilo v bistvu – namerno ali nenamerno – oblikovanje določenega sporočila, ki od obiskovalca izzove takšen ali drugačen odziv. ⁴ V tem kontekstu je pomenljivo tudi spoznanje, da je muzej neke vrste časovni medij, ki prenaša sporočila skozi čas (v nasprotju s prostorskimi mediji, ki prenašajo sporočila skozi prostor, na primer pismo). ⁵ Pa vendar je treba to zelo splošno in deloma idealistično sliko natančneje definirati ter muzejski interpretaciji dodati nekatere bolj specifične kriterije. Edward P. Alexander in sodelavci so jih povzeli tako:

- Interpretacija ni zgolj neka informacija, temveč neko novo spoznanje, ki ga določena informacija izzove.
- Interpretacija se mora nujno na tak ali drugačen način navezovati na osebne izkušnje ali znanje obiskovalca, v nasprotnem primeru je neuspešna.
- Cilj interpretacije je prikazati celostno vsebino, ne zgolj posamezne nepovezane elemente.
- Interpretacija naj – če je možno – vključuje vse vrste čutnega zaznavanja: vid, sluh, vonj, okus, otip in gibanje. Pristop, ki nagovarja tudi

---

3 »Interpretacija«, Fran. <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=interpretacija> (dostop: 14. december 2021).

4 Alexander, Edward P., Alexander, Mary, Decker, Julia. *Museums in Motion: an introduction to the history and functions of museums*. Rowman & Littlefield, 2008, 281.

5 Henning, M. »New Media.« *A companion to museum studies*. Ur. Macdonald, Sharon. Blackwell Publishing, 2006, 305.

čustva, naj sicer ne bi bil alternativa konvencionalnemu besednemu posredovanju znanja, temveč bi morala biti oba načina uporabljena kombinirano.

- Muzeji bi morali za zasnovo interpretacije svoje vsebine poznati značilnosti in zanimanja svoje obstoječe in potencialne ciljne publike.

Izpostavijo tudi nekatere druge vidike, na primer pomen strokovne ustreznosti in ohranjanja kvalitete skozi stalno vrednotenje, pristop interpretacije za otroke in nekatere druge, ki na tem mestu niso relevantni.⁶

FILM KOT ORODJE ZA INTERPRETACIJO ZGODOVINE

Danes je odnos zgodovinske stroke do večine zgodovinskih filmov v najboljšem primeru zadržan. Že res, da mnogi tovrstni filmi zelo pogosto docela nestrokovno potvarjajo zgodovino, vendar pa so tu še drugi pomembni dejavniki. V dvajsetem stoletju je zgodovinopisje z analovsko šolo francoskih zgodovinarjev doživelo korenit prelom. Analovci so zagovarjali premik od politične in dogodkovne zgodovine k bolj analitični, družbeni, geografski in gospodarski zgodovini, s tem pa so v veliki meri obrnili hrbet pripovedi v zgodovinopisju. Seveda so se te spremembe odvijale sočasno z izjemnim napredkom in popularizacijo filmov – tudi zgodovinskih. Morda sta ravno sočasnost sprememb v zgodovinopisju in porast števila strokovno oporečnih zgodovinskih filmskih spektaklov toliko bolj zaslužna za zadržanost zgodovinske stroke predvsem do igranih zgodovinskih filmov.⁷

Kje pa je mesto zgodovinskega dokumentarnega filma in kako ga opredeliti ter razločiti od fiktivno igranega zgodovinskega filma? Na prvi pogled se zdi odgovor na drugo vprašanje dokaj enostaven: zgodovinski dokumentarni film je nefiktivni film, ki verodostojno obravnava zgodovino. Pa vendar so za velik del zgodovinskih dokumentarnih filmov danes značilni tudi igrani prizori, večinoma v obliki vizualnih uprizoritev izbranih elementov dotične zgodovinske vsebine. Poleg tega že film kot umetniško delo

---

⁶ Alexander et al., *Museums in Motion*, 281–283.

⁷ Bell, Desmond. »Documentary film and the poetics of history.« *Journal of Media Practice*, 12, št. 1 (2011): 3–25, 7–9.

sam po sebi predpostavlja določeno mero kreativnosti.⁸ Tako se lahko v marsikaterem primeru tudi dokumentarni film znajde v nemilosti kompromisa med zgodovinsko avtentičnostjo in dramaturško učinkovitostjo filmske pripovedi. Če je za igrane zgodovinske filme značilno, da ima dramaturška učinkovitost pripovedi vedno odločno prednost pred zgodovinsko avtentičnostjo, je za dokumentarni film značilno ravno nasprotno. Lahko bi rekli, da je osnovno in glavno poslanstvo zgodovinskega dokumentarnega filma poučevanje in izobraževanje, umetniška in dramatična vrednost pa imata drugotno vlogo in služita kot nekakšen dodatek.⁹ Za zgodovinske dokumentarne filme je značilno tudi vključevanje strokovnjakov v sam film, kjer neposredno, običajno v obliki intervjuja, posredujejo določeno vsebino. Pa vendar tudi to ni nujno, saj obstaja vrsta dokumentarnih filmov, ki se zanašajo samo na glas enega pripovedovalca ali pripovedovalke.

Na tem mestu je treba izpostaviti tudi potencialno veliko nevarnost dokumentarnih filmov, zaradi katere so lahko dokumentarni filmi še bolj strokovno škodljivi kot igrani fiktivni filmi. Dokumentarni filmi pogosto vključujejo arhivski material, npr. stare filmske posnetke, fotografije ali ilustracije podob iz preteklosti – mest, pokrajin, oseb, bojišč, voditeljev itd. Pri gledalcih takšne arhivske podobe običajno same po sebi vzbudijo zaupanje v zgodovinsko avtentičnost prikazane pripovedi. Zdi se namreč, da skozi arhivske podobe neposredno gledamo zgodovinske dogodke takšne, kakršni so bili, a se je treba zavedati, da gre v resnici vselej za takšno ali drugačno selekcijo materiala, ki je urejen in »zmontiran« na način, da ustreza filmski pripovedi. Selekcija je lahko podvržena stanju ohranjenosti materiala na eni strani in scenariju naše zgodovinske pripovedi na drugi.¹⁰ To dejstvo samo po sebi še ne pomeni, da je dokumentarni film namerna manipulacija, ima pa vsekakor potencial za to – v potrditev zadostuje le bežen pogled na propagandne filme totalitarnih režimov dvajsetega stoletja.

---

8 Ludvigsson, David. *The Historian-Filmmaker's Dilemma: Historical Documentaries in Sweden in the Era of Häger and Villius*. Uppsala University, 2003, 63–64.

9 Marcus, Alan S., Metzger, Scott Alan, Paxton, Richard J., Stoddard, Jeremy D. *Teaching History with Film: Strategies for Secondary Social Studies*. Routledge, 2010, 4.

10 Rosenstone, Robert A. »History in Images/History in Words: Reflections on the Possibility of Really Putting History onto Film.« *The American Historical Review*, 93, št. 5 (1988): 1173–1185, 1180.

Zgodovinski dokumentarni film ni povsem enoznačen pojem in takšni filmi se lahko zelo razlikujejo med seboj. Temu primerna je tudi opredelitev kriterijev, ki določajo zgodovinski dokumentarni film, razmeroma ohlapna. Kljub vsemu pa se lahko v največji meri opremo na že opisano bistvo poslanstva tovrstnih filmov, da poučujejo in izobražujejo občinstvo o zgodovinskih vsebinah. Pri tem se lahko poslužujejo določenih filmskih pripovednih tehnik, zato da bolj privlačijo gledalce, a to ne sme okrniti strokovnega nivoja same vsebine.

ANALIZA IZBRANIH SLOVENSКИH MUZEJEV

V osrednjem delu raziskave smo z vidika ponudbe filmskih vsebin analizirali 29 izbranih slovenskih muzejev. Kot smo nakazali v prejšnjih poglavjih, so obravnavani bolj ali manj zgolj dokumentarni zgodovinski filmi. Na tem mestu je treba opredeliti še način uporabe tovrstnih vsebin. Muzeji svoje filmske vsebine večinoma predstavljajo v samem muzeju, in sicer kot neke vrste eksponatov, ki si jih obiskovalci ogledajo med svojim obiskom. Na ta način lahko razstava vsekakor dobi zanimivo dodano vrednost in popestri obisk. Vendar pa tega koncepta na tem mestu ne bomo obravnavali – gre namreč za precej konvencionalno rabo, ki v svojem bistvu ne pomeni večje spremembe v muzejski ponudbi. Vse več muzejev svoje filme objavlja na spletnih platformah – predvsem YouTubeu – in s tem omogoča njihov ogled na daljavo, ki ni vezan na obisk muzeja. To je povsem nov koncept, ki ponuja zelo veliko možnosti, če le izkoristimo vse njegove potenciale. V splošnem velja, da so spletne filmske vsebine muzejev razmeroma malo gledane, saj se muzeji niso uspeli dovolj dobro in hitro prilagoditi takšnemu formatu.¹¹

V ospredju analize je bila torej ponudba spletnih filmskih vsebin izbranih slovenskih zgodovinskih muzejev. Pri vsakem muzeju se je analiza opirala na naslednje vidike:

---

11 Robbins, Emily. »How Should Museums Use Their YouTube Channels?« The San Francisco Museum of Modern Art. <https://www.sfmoma.org/read/how-should-museums-use-their-youtube-channels/> (dostop: 27. december 2021).

- **Opis spletne filmske ponudbe:** Ali ima muzej svoje lastne filmske izdelke in jih predstavlja na spletu, kakšno je njihovo število, na kateri platformi jih ponuja? Kakšno je avtorstvo filmov? Ali gre za interno muzejsko produkcijo ali za zunanje izvajalce?
- **Vsebina filmov:** Kakšna je vsebina objavljenih filmov? Ali filmi predstavljajo to, kar lahko obiskovalec vidi v samem muzeju ali izkoriščajo potencialno dodano vrednost filmskega medija? Ali filmi nosijo izključno izobraževalno funkcijo ali služijo tudi kot promocija samega muzeja? Ali filmi vsebujejo tudi igrane prizore, uprizoritve ali kakršnekoli umetniške rekonstrukcije?
- **Tehnične specifikke:** Kakšna je kvaliteta slike in zvoka (pri tem bo bistveno vprašanje, ali je film iz tehničnega vidika razumljiv in jasen za gledalca)? Ali se filmi opirajo na pripovedovalca, intervjuje ali na kakšen drug stil? So filmi posneti ali so animacije?

Vsi podatki o številu videoposnetkov in naročnikov na YouTube kanalih v analizi so bili aktualni dne 8. maja 2022.

muzej	število videoposnetkov	število naročnikov	leto objave prvega videoposnetka
Narodni muzej Slovenije	93	392	2011
Muzej novejšje zgodovine	119	366	2014
Mestni muzej Ljubljana	165	214	2015
Dolenjski muzej	8	8	2020
Pokrajinski muzej Kočevje	26	12	2020
Muzej Ribnica	67	143	2016
Belokranjski muzej Metlika	8	3	2020
Posavski muzej Brežice	63	207	2020
Mestni muzej Krško	14	12	2019
Pokrajinski muzej Celje	22	19	2020
Muzej novejšje zgodovine Celje	82	83	2013
Muzej Velenje	81	305	2013

muzej	število videoposnetkov	število naročnikov	leto objave prvega videoposnetka
Pokrajinski muzej Ptuj-Ormož	66	158	2020
Pokrajinski muzej Maribor	65	34	2015
Muzej narodne osvoboditve Maribor	90	100	2013
Pomurski muzej Murska Sobota	25	55	2021
Koroški pokrajinski muzej	27	130	2020
Medobčinski muzej Kamnik	25	9	2020
Tržiški muzej	11	4	2021
Gorenjski muzej	70	39	2013
Muzeji radovljiške občine	12	8	2017
Loški muzej	88	53	2017
Gornjesavski muzej Jesenice	65	39	2020
Kobariški muzej	4	15	2020
Tolminski muzej	7	6	2020
Mestni muzej Idrija	44	50	2019
Goriški muzej	23	77	2016
Park vojaške zgodovine Pivka	117	805	2013
Pokrajinski muzej Koper	17	3	2016

Preglednica 1: Seznam obravnavanih muzejev z glavnimi podatki o njihovih YouTube kanalih.

UGOTOVITVE

Na podlagi analize izbranih primerov lahko sklenemo, da slovenski muzeji v veliki večini film uporabljajo za posredovanje svoje vsebine preko spleta. Povsem pričakovano v ta namen uporabljajo portal YouTube, saj gre za daleč najbolj uveljavljeno spletno platformo za deljenje video vsebin. Opazen je vpliv obdobja pandemije covid-19, ko so bili muzeji določen čas fizično zaprti; kar enajst obravnavanih muzejev je svoje filmske vsebine začelo objavljati ravno v letu 2020, dva pa celo v letu 2021. Poleg tega je pri številnih muzejih, ki so filme objavljali že pred pandemijo, mogoče opaziti povečano število objav od leta 2020 naprej. Filmske vsebine so namreč nudile enega najboljših nadomestkov za fizični obisk razstave in muzeji so lahko na takšen način ohranjali stik z javnostjo.

Kljub temu da obstajajo precejšnje razlike v številu objavljenih filmov na kanalih posameznih muzejev, lahko v tehničnem in vsebinskem okviru opazimo številne podobnosti. Kot najbolj tipičen format filma lahko prepoznamo nekajminutni prispevek, običajno vezan na specifično muzejsko razstavo, ki vsebuje strnjeno predstavitev določene teme. Najpogosteje glavnino vsebine posreduje bodisi glas pripovedovalca ali pripovedovalke v ozadju bodisi oseba v samem posnetku v obliki intervjuja ali izjave. Poleg posnetkov so vključene tudi fotografije, slike in ilustracije. V tem kontekstu gre v večini primerov za interno muzejsko produkcijo, torej brez vključevanja zunanjih filmskih ekip. Tehnično gledano so filmi v splošnem na dovolj dobrem nivoju, da so razumljivi za gledalce. Skorajda vsak izmed obravnavanih muzejev ima na svojem YouTube kanalu vsaj en film takšnega tipa.

Vsebine z višjo filmsko vrednostjo najdemo redkeje, a smo kljub temu zasledili številne zanimive in raznolike primere. Lahko gre za filme, ki so na tehničnem nivoju tako kakovostni, da postanejo bistveno atraktivnejši. Večinoma nastanejo v sodelovanju muzeja z zunanjo filmsko produkcijo. Kot primer lahko izpostavimo film *Castle Road – promocijski video devetih pomurskih in štajerskih gradov* Pokrajinskega muzeja Ptuj Ormož, ki ga odlikujejo panoramski posnetki gradov in pokrajine, animirani zemljevidi in

atraktivna montaža.¹² Še vedno pa govorimo o povsem konvencionalnem dokumentarnem filmu, v katerem je vsebina posredovana preko pripovedovalcev in intervjuvancev.

V drugo kategorijo sodijo filmi, ki vsebujejo raznolike igrane rekonstrukcije preteklosti. Skozi analizo obravnavanih muzejev smo prepoznali več različnih primerov. Film *Na prevratu. Jugovzhodna Koroška 1918–1920* Koroškega pokrajinskega muzeja je v pretežni meri običajni dokumentarni film, ki v določenem delu vsebuje krajši igrani prizor, ki služi kot vizualna popestritev filma.¹³ Na drugi strani lahko izpostavimo film Kobariskega muzeja *Kobariški muzej – Nikoli ne pozabi grozot 1. svetovne vojne*, ki je v celoti igrana upodobitev bojev na soški fronti in ima pretežno promocijsko vlogo, obenem pa zaradi izredno visokega nivoja produkcije – dodelani kostumografija in scenografija ter prepričljivi vizualni učinki – tudi veliko doživljajsko vrednost.¹⁴ V tem kontekstu moramo izpostaviti tudi film *Moj junak, Film o Ignaciju Merharju*, ki je nastal v Muzeju Ribnica. Tudi tu gre za igrani film, ki pa je nastal v tesnem sodelovanju z lokalno skupnostjo in je na nižjem tehničnem nivoju.¹⁵ Izdelavo igranih filmov najpogosteje ovirajo organizacijska zahtevnost in visoki stroški produkcije, sodelovanje z morebitnimi lokalnimi kulturnimi društvi pa lahko predstavlja alternativo najemanju zunanjih filmskih ekip.

Posebne in zelo specifične primere zastopajo filmi, ki vsebujejo napredne 3D računalniške rekonstrukcije, ki ponujajo izjemno nazoren vpogled v preteklost. V tem oziru izstopa zlasti film »DAN V EMONI« Mestnega muzeja Ljubljana, saj je v njem prikazan celovit in podrobno izdelan model rimske Emone, gledalec pa se skupaj z gibanjem kamere virtualno sprehodi po

---

12 »Castle Road – promocijski video devetih pomurskih in štajerskih gradov.« YouTube. <https://youtu.be/h7ISSW7YoQg>. (dostop: 8. maj 2022).

13 »Na prevratu. Jugovzhodna Koroška 1918–1920.« YouTube <https://youtu.be/9CgjKATajLo> (dostop: 8. maj 2022).

14 »Kobariški muzej – Nikoli ne pozabi grozot 1. svetovne vojne.« YouTube. <https://youtu.be/8pJSDU3f5DA> (dostop: 8. maj 2022).

15 »Moj junak, Film o Ignaciju Merharju.« YouTube. <https://youtu.be/mLyXaSiKqI0> (dostop: 8. maj 2022).

Slika 1: Prizor iz filma *Castle Road* – promocijski video devetih pomurskih in štajerskih gradov.¹

Slika 2: Prizor iz filma »Kobariški muzej – Nikoli ne pozabi grozot 1. svetovne vojne«. ²

1 Vir: YouTube, zajem zaslona.

2 Vir: YouTube, zajem zaslona.

njenih ulicah.¹⁶ Podobne primere lahko zasledimo tudi na kanalu Narodnega muzeja Slovenije.

Slika 3: Prizor iz filma »DAN V EMONI«. ¹⁷

Pomembno vlogo med video vsebinami slovenskih muzejev nosijo posnetki dogodkov in predavanj, pogovorov ter okroglih miz, ki smo jih našli pri večini obravnavanih muzejev. Imajo veliko uporabno vrednost, saj na nek način omogočajo prisotnost na tovrstnih dogodkih tudi ljudem, ki se jih fizično niso udeležili. Vendar pa prav zaradi tega težje govorimo o dodani filmski vrednosti takšnih prispevkov, saj služijo zgolj kot nadomestek dejanskega obiska muzeja.

Možnosti nadgradnje

Robbins v svoji analizi muzejskih YouTube kanalov ponuja posebno vrsto razločevanja med različnimi tipi filmov. Na eni strani so vsebinsko zelo specifično naravnani filmi, katerih namen je predstavitev konkretne muzejske ponudbe. Gre predvsem za filmske predstavitve razstav in zbirk. V drugo skupino sodijo pretežno splošni filmi, ki se bolj posredno navezujejo na

¹⁶ »DAN V EMONI.« YouTube. <https://youtu.be/zEopHz-UFwM> (dostop: 8. maj 2022).

¹⁷ Vir: YouTube, zajem zaslona.

ponudbo muzeja in običajno obravnavajo njen širši vsebinski kontekst. In prav takšne vrste filmi naj bi bili na spletnih platformah opazno bolj priljubljeni in gledani.¹⁸

V povezavi z muzeji, obravnavanimi v pričujočem delu, je treba poudariti, da izrazito prevladujejo filmi, ki sodijo v prvo skupino »konkretnih« filmov. Kot primer lahko izpostavimo film Muzeja Velenje *Razstava TOKO DOMŽALE – Tovarna TO(rbic) in KO(včkov) v Mestni galeriji Šoštanj*¹⁹ ali *V deželici Simona Rutarja* Tolminskega muzeja.²⁰ Film, ki sodijo v skupino »splošnih« filmov, so redkejši. Mednje bi uvrstili večino že obravnavanih igranih filmov, pa tudi nekatere vsebinsko široko zastavljene dokumentarne filme, denimo film *Naša Drava, zgodovina reke Drave od avstrijske meje do Maribora* Koroškega pokrajinskega muzeja.²¹ Ne glede na veliko raznolikost v splošnem lahko opazimo, da so filmi v tej skupini bolj gledani. To lahko pripišemo dejstvu, da vsebinsko bolj splošne in široke tematike utegnejo pritegniti večje zanimanje gledalcev, saj jim bodo pogosto bolj znane in relevantne kot specifične tematike. Poleg tega so tovrstni filmi običajno bolj fleksibilni in kreativni glede načina posredovanja svoje vsebine in pogosto vključujejo zabavnejše in privlačnejše elemente, na primer igrane prizore. V teoretičnem okviru temu pritrjuje tudi opredelitev kriterijev muzejske interpretacije, ki jih je definiral Edward P. Alexander s sodelavci: interpretacija se mora nujno na tak ali drugačen način navezovati na osebne izkušnje ali znanje obiskovalca; cilj interpretacije je prikazati celostno vsebino, ne zgolj posamezne nepovezane elemente; muzeji bi morali za zasnovo interpretacije svoje vsebine poznati značilnosti in zanimanja svoje obstoječe in potencialne ciljne publike.²²

Tudi s konceptualnega vidika se zdi, da je izdelava filmov, ki se posredno navezujejo na vsebino muzeja in predstavljajo širši vsebinski okvir, bolj

18 Robbins, *How Should Museums*.

19 »Razstava TOKO DOMŽALE – Tovarna TO(rbic) in KO(včkov) v Mestni galeriji Šoštanj.« YouTube. <https://youtu.be/kOqFh0IGqxc> (dostop: 8. maj 2022).

20 »V deželici Simona Rutarja.« YouTube. <https://youtu.be/RfzsdAjmTmo> (dostop: 8. maj 2022).

21 »Naša Drava, zgodovina reke Drave od avstrijske meje do Maribora.« YouTube. <https://youtu.be/W4qHUulc-v8> (dostop: 8. maj 2022).

22 Alexander et al., *Museums in Motion*, 281.

smiselna. Znova se namreč vrnemo k vprašanju, ali film vsebuje določeno dodano vrednost ali pa gledalec v filmu lahko vidi to, kar doživi ob fizičnem obisku muzeja. Vsebinsko zelo specifične filmske predstavitve razstav ali zbirk večinoma sodijo v drugo skupino. To ne pomeni, da predstavitve razstav, posnetki okroglih miz in predavanj ter reportaže dogodkov nimajo vrednosti. Gre predvsem za to, da bi muzeji preko filmskih vsebin, ki obravnavajo splošne in širše poznane tematike ter presegajo konvencionalne načine interpretiranja muzejske vsebine, lahko dosegli širše občinstvo – predvsem bi bolj učinkovito nagovorili ljudi, ki jih muzeji in njihove vsebine sicer ne zanimajo.

V nekoliko bolj tehničnem smislu je z vidika nadgradnje muzejskih filmskih vsebin zelo pomembna urejenost YouTube kanala, kjer so filmi objavljeni. Opozoriti je namreč treba, da so YouTube in podobne spletne platforme novo in specifično sredstvo posredovanja filmskih vsebin, ki se razlikuje od televizije in kinodvoran. Obravnavani muzeji običajno svoje YouTube kanale uporabljajo kot nekakšne repozitorije za filmske vsebine, ki so naložene povsem naključno glede na vsebinske in tehnične značilnosti. Z ozirom na uspešne YouTube kanale je jasno, da gledalce privlači urejenost in določena konsistentnost tako pri nalaganju filmskih vsebin kot pri vsebinskih in tehničnih lastnostih posameznih filmov.²³ V manjši meri lahko slednje zasledimo pri nekaterih obravnavanih muzejih; glavčina posnetkov Loškega muzeja ima standardizirano uvodno špico, ki gledalca seznanja z osnovnimi informacijami o vsebini filma. Takšne podrobnosti dajejo filmom posameznega muzeja prepoznaven in edinstven pečat, ki gledalcem daje vtis verodostojnosti in profesionalnosti. Bolj napredno bi ta pristop razvili z vzpostavitvijo logičnega vsebinskega sosledja med vsemi filmi znotraj celotnega kanala in jih v tehnično-slogovnem smislu poenotili in standardizirali do te mere, da bi bili jasno prepoznavni kot del filmske ponudbe določenega muzeja.

---

²³ Robbins, *How Should Museums*.

VIRI IN LITERATURA

Literatura

Alexander, Edward P., Alexander, Mary, Decker, Julia. *Museums in Motion: an introduction to the history and functions of museums*. Rowman & Littlefield, 2008.

Bell, Desmond. »Documentary film and the poetics of history.« *Journal of Media Practice*, 12, št. 1 (2011): 3–25.

Henning, M. »New Media.« A companion to museum studies. Ur. Macdonald, Sharon. Blackwell Publishing, 2006.

Low, Theodore. »What Is a Museum?« *Reinventing the Museum: Historical and Contemporary Perspectives on the Paradigm Shift*. AltaMira Press, 2004, 30–44.

Ludvigsson, David. *The Historian-Filmmaker's Dilemma: Historical Documentaries in Sweden in the Era of Häger and Villius*. Uppsala University, 2003.

Marcus, Alan S., Metzger, Scott Alan, Paxton, Richard J., Stoddard, Jeremy D. *Teaching History with Film: Strategies for Secondary Social Studies*. Routledge, 2010.

Potočnik, Dragan. »Muzej kot vir za poučevanje zgodovine.« *Zgodovinski časopis*, 58, št. 1–2 (2004): 187–196.

Robbins, Emily. *How Should Museums Use Their YouTube Channels? The San Francisco Museum of Modern Art*. <https://www.sfmoma.org/read/how-should-museums-use-their-youtube-channels/> (dostop: 27. december 2021).

Rosenstone, Robert A. »History in Images/History in Words: Reflections on the Possibility of Really Putting History onto Film.« *The American Historical Review*, 93, št. 5 (1988): 1173–1185.

Viri

Fran, Interpretacija. <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=interpretacija> (dostop: november 2022).

YouTube. »Castle Road – promocijski video devetih pomurskih in štajerskih gradov.« <https://youtu.be/h7ISSW7YoQg> (dostop: 8. maj 2022).

YouTube. »DAN V EMONI.« <https://youtu.be/zEopHz-UFwM> (dostop: 8. maj 2022).

YouTube. »Kobariški muzej – Nikoli ne pozabi grozot 1. svetovne vojne.« <https://youtu.be/8pJSDU3f5DA> (dostop: 8. maj 2022).

YouTube. »MOJ JUNAK, Film o Ignaciju Merharju.« <https://youtu.be/mLyXaSiKqI0> (dostop: 8. maj 2022).

YouTube. »Na prevratu. Jugovzhodna Koroška 1918–1920.« <https://youtu.be/9CgjKATajLo> (dostop: 8. maj 2022).

YouTube. »Naša Drava, zgodovina reke Drave od avstrijske meje do Maribora.« <https://youtu.be/W4qHUulc-v8> (dostop: 8. maj 2022).

YouTube. »Razstava TOKO DOMŽALE – Tovarna TO(rbic) in KO(včkov) v Mestni galeriji Šoštanj.« <https://youtu.be/kOqFh0IGqxc> (dostop: 8. maj 2022).

YouTube. »V deželici Simona Rutarja.« <https://youtu.be/RfzsdAjmTmo> (dostop: 8. maj 2022).

POVZETEK

V pričujočem delu smo analizirali 29 slovenskih muzejev z vidika njihove spletne filmske ponudbe. Pregled YouTube kanalov posameznih muzejev je pokazal, da lahko kljub vsebinski raznolikosti v splošnem prepoznamo mnoge skupne značilnosti filmov, ki jih muzeji ponujajo – predvsem na slogovno-tehnični ravni. Filmi so v veliki večini izdelani v konvencionalnem dokumentarističnem slogu, ki povsem zadovoljivo opravlja vlogo predstavljanja vsebine muzeja na spletu. Temu pritrjuje tudi dejstvo, da se je filmska dejavnost muzejev opazno povečala in okrepila po pandemiji covida-19, ko so bili muzeji kot fizične institucije dolgo časa zaprti in je bilo treba najti alternativne oblike ohranjanja stika z javnostjo.

Kljub vsemu pa številne priložnosti filma kot sredstva za posredovanje zgodovinskega znanja v okviru slovenskih muzejev v veliki meri ostajajo neizkoriščene in obstaja še veliko prostora za napredek. To se še posebej izraža v dokaj skromni ponudbi filmov, katerih namen presega zgolj preprosto predstavitev muzejske vsebine ali nadomestek fizičnega obiska muzeja, temveč imajo lastno dodano vrednost. Govorimo torej o izdelkih, ki bi izkoriščali edinstvene potenciale filmskega medija za vzbuditev zanimanja pri ljudeh, ki jih tovrstne vsebine sicer ne zanimajo oziroma jih konvencionalne promocijske oblike muzejev ne dosežejo. Vsekakor lahko najdemo posamezne primere takšnih filmov – to so denimo igrani ali animirani filmi – vendar so v izraziti manjšini. Ker za izdelavo običajno zahtevajo več truda, kreativnosti in sredstev, je to do neke mere pričakovano. Pomembno vlogo pa igra tudi (ne)razumevanje delovanja spletnih platform, kot je YouTube, saj v okviru ponujanja filmskih vsebin delujejo drugače kot bolj konvencionalna televizija ali kinodvorana.

Kontakti avtorjev

---

dr. Alenka Fikfak, izredna profesorica

Fakulteta za arhitekturo, Univerza v Ljubljani
Zoisova 12, 1000 Ljubljana, Slovenija
alenka.fikfak@fa.uni-lj.si

---

dr. Janez P. Grom, asistent

Fakulteta za arhitekturo, Univerza v Ljubljani
Zoisova 12, 1000 Ljubljana, Slovenija
janez.grom@fa.uni-lj.si

Nejc Kavka, mag. prof. zgodovine in mag. prof. geografije

Dobrunjska cesta 54 b, 1261 Ljubljana - Dobrunje, Slovenija
kavka.nejc@gmail.com?

Sara Kobal, mag. prof. zgodovine

Šibeniška ulica 28, 5270 Ajdovščina, Slovenija
sarakobal1996@gmail.com

Lea Meserko, mag. prof. zgodovine

Moravče 104, 1274 Gabrovka, Slovenija
lmeserko@gmail.com

---

dr. Peter Mikša, docent

Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
peter.miksa@ff.uni-lj.si

---

dr. Božo Repe, redni profesor

Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
bozo.repe@ff.uni-lj.si

Žiga Smolič, mladi raziskovalec in asistent

Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva ulica 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
ziga.smolic@ff.uni-lj.si

Julija Šuligoj, mag. zgodovine, uni. dipl. francistka

Trnjava 40, 1225 Lukovica, Slovenija
julija.suligoj95@gmail.com

267

